

זבל מואמינים

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

חג הסוכות - בראשית תשפ"ה שנה י | גליון מס' 553

ת.ד 102 בני ברק | פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

פרתחו שערים

דבר מיסד ונשיא 'בני אמונים'

מצוה קלה ואמן שמה

בחג הסוכות, אנו מעלים בקדש ופותחים במחזור חדש של למוד התורה הקדושה בשבת בראשית, החלה מדי שנה בסמוך לחג הסוכות, והשנה היא ממש דבוקה ומחברת לחג.

מפליא לראות כי גם בשמה של שבת זו, כבשמו של חג הסוכות, נרמזת חשיבותה של ענית אמן. ידועים הם דברי הקדמונים כי "בראשית" היא ראשי תבות: "בקול רם אברך שם יי תמיד". אם כן אפוא, גם שבת בראשית ממשיכה לשמש כתזכורת חשובה על מחיבתנו לברך כל ברכה בקול ולזכות את הסובבים אותנו בענית אמן.

על זו הדרך נתן להוסיף ולדרוש שהמלה השניה בתורה: "ברא", משלימה את קודמתה בכך שהיא מרמזת על חובת ענית אמן אחר הברכה, שכן היא ראשי תבות: "בקול רם אמן".

מלבד הרוח שבענית אמן, אמירת ברכה בקול היא מעלה בעצם אמירת הברכה. אדם הממלמל את ברכתו בינו לבין עצמו, עלול שלא להגות את מלות הברכה כהלכה, או אפילו לשכח לברך חלילה. לעמיתו המברך בקול מרויח גם ברכה כהלכה וגם ברכה שלמה.

על פי זה נתן להוסיף ולנעץ סוף התורה בתחלתה כדרך שנהגו חכמי הדרוש: בכל בקור בבית הכנסת, מבלי להתבייש ומבלי להתע, עלינו להקפיד "לעיני כל ישראל", על "בראשית ברא" - לברך ברכות השחר בקול ולענות אמן בקול רם אחר ברכות השחר של זולתנו.

חג הסוכות ושבת בראשית מלמדים אותנו אם כן על חשיבות אמירת הברכות בקול והשלמתן בענית אמן. אין בטוי נפלא יותר לקריאת ההתעוררות הזו ממשפט הסיום בנסח "רשות" החגיגי, שבו אנו קוראים לחתן בראשית לעלות לתורה בשמחת תורה: "אמן יענו אחריו הפל מהרה!"

אהלו". הסכה מעוררת אותנו על אודות מצות ענית אמן, הקורעת את גזר הדין הנמסר סופית ביום האחרון של החג - בהושענא רבה.

דמיון נפלא יש בין מצות ענית אמן במשך כל ימות השנה, למצות הישיבה בסכה כל ימי החג. כשם שאת מצות הישיבה בסכה אנו יכולים לקיים בכל רגע ורגע משבעת ימי החג - ימים כלילות, כך אין גבול ומדה לפעמים שבהן אנו יכולים לקיים את מצות ענית אמן במשך ימות השנה כלה. בעוד את הברכות עלינו לברך במדה, להקפיד שתאמרנה רק בזמן הנדרש ושלא תהיה חלילה ברכה לבטלה, בענית אמן ההקפדה היא הפוכה - לא לבטל חלילה אף לא אמן אחת ולהרבות ככל האפשר בהזדמנויות לענית אמן.

הגמרא במסכת עבודה זרה (ג א) מתארת את אשר יארע לעתיד לבוא, כשיראו אמות העולם את השכר שזוכים לו ישראל על שקימו את מצוות התורה. באותה שעה הן יעמדו ויטענו בפני הקדוש ברוך הוא כי גם הן רוצות לקיים את מצוות התורה, וישיב להן ה': "מצוה קלה יש לי וסכה שמה, לכו ועשו אותה". אך הגמרא ממשיכה ומתארת כי באותה עת יגביר הקדוש ברוך הוא את חמה של השמש, ויכל אחד מבעט בסכתו ויוצא, וכך יסתתמו טענותיהן של האמות...

ברוך השם, אנו מחבבים את מצות סכה עד מאד. טורחים בבנייתה, מזילים ממון רב כדי להקימה כהלכתה ומוסיפים אחרי כן לעטרה ולקשטה, כל אחד כיד ה' הטובה עליו. אולם האם גם במצות ענית אמן, שהיא כאמור בגימטריה סוכה ודומה לה באפשרות לזכות בה עוד ועוד, אנו נוהגים כן? הלא היא אינה דורשת משאבים ותנאים מיוחדים, כי אם להיות "שומר אמונים"! שומה עלינו לתת אל לבנו להקפיד ולהדר בקיומה, לבל נהיה חלילה בבחינת "מבעט בסכתו ויוצא"...

אנו זוכים בחסד ה' לתברך לילה מחיל אל חיל, ומקדשת ימי הדין ונכנסים אנו אל ימי חג הסוכות, לחסות תחת כנפי השכינה בצללא דמהימנותא, כהמשך וסיום לימים שבהם יחלנו בתפלה שיעלה זכרוננו לטובה ולברכה.

אף שביום הכפורים כבר נגזר דינו, למדנו הזהר הקדוש (ויקרא לב א) כי גזר הדין הסופי עוד נתון בידינו לשנותו לטובה, עד היום האחרון של החג, יום הושענא רבה, שבו נמסרים הפתקאות למלאכים הממנים על בצווע הדין.

משל למה הדבר דומה? לאדם שהעמד למשפט לפני המלך על חטא גדול שחטא כלפיו, ועל צוארו מרחף איום ענש מות. משך כל תקופת הדינים בבית המשפט הובאו עדים לכאן ולכאן, ובסימו ישוב השופטים וכתבו את פסק הדין. כל זמן שלא נמסר פסק הדין ביד הממנים על בצווע הענש, יכול האיש לזעק ולהתחנן על נפשו, להשיב את הספרים (אסתר ח ה). אך לאחר שנמסרו הפתקים בידי הממנים, שוב אין לו תקוה. כך הוא יום הושענא רבה, שבו נתנים הפתקים בידי הממנים. כל זמן שלא נתנו ביד הממנים, יכול האדם לפעל שיקרע גזר דינו לטובה.

כיצד אפוא נשכיל להמשיך ולקרע את גזר הדין ולשנותו לטובה? הן גלה לנו הזהר הק' (תיקו"ז מ א) כי על העונה אמן קורא הכתוב (ישעיה נח ט) "אז תקרא ויה' יענה", ובכחה של ענית אמן לקרע את גזר דינו של האדם. הנה כי כן, אם רק נתחזק בימים אלו בענית אמן - נזכה שיענה ה' לקריאתנו וביד הממנים ימסרו פתקי דין לטובה, לפרט ולכלל.

כמה נאים הדברים בעתם, עם בוא חג הסוכות ועם פניסתנו אל הסכה, צל האמונה. ידועים דברי גדולי הדורות כי סוכה בגימטריה אמן. שכן, כאמור, בימי החג ששמו נקרא על שם מצות סכה - "חג הסוכות", עלינו להקפיד ולהרבות בענית אמן, שפחה רב להגן ולסוכך עלינו, כסכה שעליה אומר הכתוב (תהלים כו ה): "כי יצפוני בסכה ביום רעה יסתרני בסתר

בקריאת "בראשית ברא"!

חג שמחה,

278 213 מחנכות

חנייה לצורך עליה

לקחת מיס מהקולר החדש בדרך לדלת היציאה.

"רגע", רץ אחרי היהודי, לפני שאשתלב בנהר האנושי מעבר לשער בדרך לסדר יומי הקבוע, "כפי שבוכחת לראות היום, גם אחרי החלמתה של הילדה אנו ממשיכים במנהג זה, ומלב אל לב אני יכול לומר לה, שמאז שאני פותח את היום שלי בעגית אמן אחר ברכות השחר של ידידי - החיים שלי השתנו לטובה, בכל התחומים".

לחיי נעו בצמרמורת דקה, ואיש שיחי המשיך בהתלהבות: "גם אשתי וילדי נוכחו לראות בחוש שכל סדר היום שלי קבל ממד אחר, חיובי יותר. אני רואה סיעתא דשמיא בכל צעד עסקי שלי, ולא פחות מזה - בכל החלטה חנוכית באשר לילדי. לא אגזים אם אמר לה, שאני מרגיש את יד ה' מלווה אותי בכל צעד ושעל".

חרטום האוטובוס הציץ בתחנה, וידידי נשם עמק ופתח בריצה קלילה, הוא הספיק פמובן, אלא מה...

המשכתי הלאה, ממתין בסבלנות לרמזור הירק. מחשבתי הבהבו בצבעי הרמזור, אדם-צהב-כתם, ושחר עגום... בעיני רוחי בערה בכאב חנייה שוממה ושקטה, של שלושה אוטובוסים משבתיים, מתפסים בשכבה של אבק. זה קרוב לחמשה חדשים שפרנסתי מגיעה בדחק רב. אני מזיע ומתיגע מאד להרים את הראש מעל המים, בקשי מצליח לראות בקו האפק את סוף החדש.

מאז תחלת המלחמה בדרום ובצפון ובעקבות המצב הבטחוני הנפיץ,

בדיוק אני רוצה לספר.

בקר אחד שגרתי בימן, לא שרבי יותר מדי וגם לא מענן או ערפלי, שר השנה נפרד ממני מקדם יותר מן הרגיל. החלטתי ללכת בעקבותיו ולקום! נעלתי את הלילה ופתחתי את היום, ויצאתי לבית הפנסת עשרים דקות מקדם יותר. השעה היתה קרוב לשש וחצי בבקר, והנוף האנושי היה שונה ואחר. הגננים לא נצפו בשדרה, הממטרות לא הזדקפו ורכבי ההסעות עדין לא נראו. אבל ריח הבקר, כף הרגשתי, היה צלול מתמיד.

כשונכסתי לבית הפנסת, הבחנתי בקבוצה של חמשה יהודים שהקדימו וברכו ברכות השחר, זה באזני זה. כל אחד מן החבורה ברך בתורו במתינות, וכלם ענו אחריו אמן. זו היתה תמונה מסקרנת שהפתיעה אותי.

סקרנותי לא הרפתה ממני גם כשהסתימה התפלה. נגשתי לאחד מהחמישיה ובררתי: "מדוע אתם נוהגים כך? מה הספור שלכם? ממת? כמה זמן?" כתשובה למבול שאלותי הוא ספר לי על אחד ממותפללי בית הפנסת שבתו היתה חולה מאד, וכשהרופאים דנו בתיק הרפואי שלה - הם לא הצליחו לגלות אפלו אופטימיות זהירה... אותו יהודי לא נשאב לבור היאוש שכמעט נפער תחתיו, והחליט להחיות את המנהג של עגית אמן אחר ברכות השחר.

"נו", סקרנותי הכפילה את ממדיה, "והיא הבריאה?"

"כן!" חייך היהודי, "לחלוטין".

מדהים. בלעתי גוש של התרגשות וקפלתי את הטלית בחזרה, פונה

ספור זה, המפליא להמחיש את מעלת אמירת ברכות השחר בחברותא וכחה הסגלי, עבד על פי מכתב שנשלח למערכת העלון. השם והפרטים המלאים שמורים במערכת.

את הפסיפס האנושי של השעה 06.45 בבקר אני מכיר על-פה ישר והפוך, גם אם עפעפי עדין מצפים בשאריות הלילה...

ערב אחד, לאחר חמשה שבועות, בקו הגבול בין התמודדות לתקוה מצליח הטלפון שבכיס. על הקו התנשף קולגה בבשורה מענינת.

למעלה מתריסר שנים אני צועד במסלול הקבוע הזה, יום-יום, בקר-בקר, עם ריח של טל וצנה של שחרית, מביתי ברחוב הראשי שבבעיר בת ים אל בית הפנסת הקטן הנמצא בפאתי העיר. כמוני מגיעים למגן עשרות יהודים נוספים מרחבי האזור, שגם הם מכירים את הנוף השכונתי דוקא בשעה הזו. משאיות פורקות סחורה, הסעות מעמיסות תלמידים וגננים גוזזים שיחים. הכל מפר ויציב, זורם ובלתי משתנה. וכך יכול היה להמשיך הלאה.

אולם בזכות עשרים דקות מכוונות הכל השתנה מן הקצה אל הקצה, ועליהן

נעצרה בבת אחת תנועת התירים בארץ. הבקוּש לשרותי ההסעות הלך ודעך וכמעט גוע למות. גם המטילים המקומיים צמצמו את תחביבם עד לקו המינימום. פתאום מצאתי את עצמי בפני שקת שבורה. יומני הצטמק באפס הזמנות ובמינוס נסיעות. נאלצתי בשברון לב לפטר שנים מנהגי הותיקים, כשרק נהג אחד נשאר גלעד לכל הצות. אלא שגם את משכרתו התקשיתי מאד לשאת. המשוואה פעלה בצורה הפוכה: הוצאות גבוהות מן ההכנסות.

ובכו, כל הדרך הרהרתי בשפל הפלפלי שאני מתבוסס בו כבר תקופה ארכה. כשהגעתי חזרה לביתי, החזקתי בהחלטה אחת ברורה, שאותה אני מתחיל כבר למחרת.

עם רדת הלילה, כוכבים זהרו מולי בחשך. גם הירח האיר לי בתקוה בהירה. בבקר, כך ידעתי היטב כבר בעלותי על יצועי, אני מקדים להפרד משור השנה והולך לבית הפנסת עשרים דקות קודם לכן.

שש עשרים וחמש בדייק. צעדתי אל בית הפנסת בלב נרגש. הצטרפתי אל חמישית המברכים ברכות השחר בחברותא, שהפכו עתה לששה. ברכתי בקול ברכה אחר ברכה וזפיתי את ידי בענית אמן. אחר כך האזנתי לברכותיהם, ועניתי אחריהם אמן. תחושה טובה הציפה אותי, והענקתי לה מקום.

יום ועוד יום. שבוע אחר שבוע, והלאה...

ערב אחד, לאחר חמשה שבועות, בקו הגבול בין התמודדות לתקוה מצלצל הטלפון שבכסי. על הקו התנשף קולגה בבשורה מענינת. הוא ספר לי על חברת הסעות צבורית שהפעילה לאחרונה מערך קוים בינעירוני נוסף, וכורעת תחת העמס של סופי שבוע. עמיתי הציע לי הצעה חביבה אך לא מסגורת, של תגבור ההסעות בימי ששי ובמוצאי שבתות. ההזדמנות היתה סבירה ולא מבטיחה, אבל ראיתי בה קצה של ישועה ונענתי בחיוב.

נרשמתי לתגבור בנסיעות בודדות בסופי שבוע, אלא שמהר מאד זכתה החברה במכרז לפתיחת מערך נסיעות נוסף, ושוב העמס כמעט הכריע. שוב פנו אלי הבעלים לבקשת תגבור נוסף, הפעם לנסיעות במהלך השבוע... מהר מאד התגלגלו הדברים, עד שהזמנתי למשרדי ההנהלה לחתם אתם על חוזה העסקה לעבודה יומית וקבועה.

פיום החניה שלי פנויה, כי כל האוטובוסים שלי בתנועה, תפוסים בנסיעות צבוריות מסביב לשעון. אני משפשיף עינים בהתרגשות בכל עשירי

לחדש, נכח התשלום והמכבד, מתוך שלות נפש והודיה לשם יתברך.

הרב מרדכי אליהו שפר שליט"א
בית הכנסת פינסק קרלין, ירושלים

השחר מקבל ממני ספריה קטנה - כמנהגם של אותם חסידי קמאי...

אני חייב להבין, מדבר בילדים או במבוגרים?

בודאי במבוגרים. יש גם יהודים ישישים המגיעים אלי לאמירת ברכות השחר. כמו כן, בית המדרש שלנו סמוך לישיבת מיר והמנון שלנו מתחיל קצת לפני המנון בישיבה, מה שמאפשר לבחורים רבים מן הישיבה לעלות ולברך באזני ברכות השחר לפני שהם הולכים להתפלל בישיבה.

כל זה בימות השבוע, אך בשבת מתוסף צבור נכבד לתור הארץ של מקבלי ספריות ברכות השחר בשלחני, הלא הם צעירי הצאן, ילדי החמד של החסידות המגיעים להגיד ברכות השחר ולקבל את הספריה המבטחת.

יש עוד משהו שגורם לאנשים לבוא ולברך?

אגיד לך משהו מעניין: אצלנו בקרלין נסח ברכות השחר שונה מהנסח המדפס בסדורים. בשל כך הדפסתי על דף את ברכות השחר לפי הנסח המקבל אצלנו, כך שכל חסיד יוכל לברך מהכתב את ברכות השחר בנסח שלנו. עם השנים נוכחתי שהדף המיוחד הזה, עם ברכות השחר בנסח קרלין, הוא גורם משיכה לאנשים רבים הנזקלים לבית המדרש ומסתקרנים להפיר מקרוב את נסח ברכות השחר שלנו. בסופו של דבר אני מרויח מזה, והם כבר נשארים לומר ברכות השחר באזני...

מדוע לדעתכם אנשים נוטים לזלזל במצוה נשגבה זו?

צריך לזכור שכבר בגמרא (ברכות ו ב) דרשו את הפתוב (תהלים יב ט): "כרם זלות לבני אדם" - "אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם", כך שכבר בזמן הגמרא היה זה בטבעו של עולם. דרכו של אדם לזלזל בדברים החשובים באמת. כמו כן אנשים אינם מודעים דים לדברי חכמים על עצמתה של עניית אמן. אם היו מודעים יותר, היו מקפידים יותר.

מהי הדרך לחבר את צבור המתפללים להנהגת הקדמונים לברך ברכות השחר בפני מי שיענה אמן?

האמת היא שזה דבר כה חשוב, שלא פלא שהיצר הרע נלחם בזה ממש ומנסה לרפות ידים. לדעתי, הדרך הטובה לחבר את הצבור לגדל מעלת עניית אמן היא שעוד ועוד יהודים יצטרפו ללגיטונו של מלך וישתדלו לשמע כל יום ברכות השחר מכמה שיותר מתפללים. כך יתחברו עוד יהודים לאמירת ברכות השחר בחברותא, וכמאמר

המשך בעמוד הבא <

המחזה קסום, מרגש, מעביר רטט בלבם של כל יהודי, אף שהוא חוזר על עצמו מדי בקר כבר עשרות שנים: שעת בקר, בית הכנסת של חסידי פינסק קרלין בירושלים. בפניסה לבית הכנסת יושב יהודי בעל צורה, על השלחן שלפניו מנחת שקית קטיפה קטנה, בדיוק כמו תיק תפלין, אבל עליה רקומות בזהב שתי מלים מפתיעות: קענדי מאן (איש הספריות).

רבי מרדכי אליהו שפר שליט"א, כך קוראים ליהודי החסידי הנלכב היושב מאחורי השלחן, מיקירי עיר הקדש ירושלים קרתא דשופריא, שכתר האמן ענוד לראשו זה שנים רבות. מדי בקר הוא מקדיש זמן רב לעניית אמן אחר ברכות השחר של יהודים רבים מכל הגונים והעדויות, בסבלנות, מתינות וחייד מחמם לב המזמין אותם לבוא מחר בבקר שוב, לזכות לומר באזניו את הברכות.

הרב שפר שליט"א רואה בכך משימת חיים רוחנית, והוא משקיע את כחותיו לא רק בעניית אמן מדי יום, אלא גם בלמוד ההלכות ולבון הסגיות ההלכתיות הנוגעות לעניית אמן, כשהוא סמל ודגמה לרבים כיצד נראה 'יהודי של אמן'.

הרב שפר על משרתו בבית הכנסת פינסק קרלין בירושלים.

שקית הקטיפה של הרב שפר

רבי מרדכי, מה גרם לכם להתמסר למצוה זו ולהדר כל כך בעניית אמן?

רבי מרדכי מחנה, מיטי את מבטו כחוזר שנים רבות אחורה:

האמת היא שזה התחיל בילדותי.

עוד כשהייתי ילד קטן, היו אצלנו בבית הכנסת יהודים יקרים, חסידים זקנים מהדור הקודם, שהיינו עומדים אצלם בתור כדי לברך ברכות השחר והם היו עונים אמן ומיד לאחר מכן הם היו מחלקים ספריה קטנה, א-צוקערל, לכל מי שברך אצלם ברכות השחר בחברותא. הדבר עשה רושם עמוק בלבי וכשגדלתי החלטתי שאני ממשיך בדרך, וכך ב"ה בכל יום אני עומד בבית הכנסת ועונה אמן לעשרות מתפללים.

עם השנים זכה אותי ה' ללמד ולהתעמק בהלכות עניית אמן ואף זכיתי לחבר קונטרס מיוחד עם כל הלכות אמן ובאור על ברכות השחר.

איך אנשים מגיבים כשאתם פונים אליהם ומבקשים מהם שיברכו בפניכם?

אני לא פונה לאף אחד... יש לי מקום קבוע בפתחו של בית הכנסת, ומיד עם בואי אני מניח על השלחן שני תיקי קטיפה מהדרים, את תיק התפלין ועוד תיק הדומה ממש לתיק התפלין, אלא שעליו רקומות המלים: "כאן מחלקים ספריות..."

אנשים מגיעים אלי ומתעניינים על טיבן של הספריות שזכו לשפן בתיק קטיפה כה מכבד, משל היו חפץ של מצוה, ואני מסביר להם בנעם שהספריה האמתית היא השלמות שאני מעניק לברכתם בענותי אמן אחריה. ואולם לצד זה כל אחד שאומר אצלי ברכות

הקב"ה שומח פשוטו ופלאו מנצחים אותו בתפלה

"הושע נא למען נצחק"

פרוש קדום לאחד מן הראשונים מפרט בקשה זו, על פי דברי חכמים (פסחים קט א) הדורשים את הלשון המצויה בספר תהלים (ג א ועוד): "למנצח מזמור לדוד", כן: "זמרו למי שנוצחים אותו ושמח. בוא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם; בשר ודם מנצחים אותו - ועצב, אבל הקדוש ברוך הוא נוצחים אותו ושמח".

אף כאן מבקשים אנו "הושע נא למען נצחק" - הושע אותנו בזכות התפלה שאנו מתפללים, אשר מכחה יכולים אנו, כבכול, לנצח ולבטל מעלינו כל גזרות קשות, ואתה שומח בכך (קבץ חיי עולם [פרי תרליט] חוברת א עמ' 48).

הדבקות בה' על ידי מאה ברכות

"הושע נא חבוקה ודבוקה בך; הושע נא טוענת עלך"

רבי אורי לנדמן, רבה של ויטנוביץ, פרש, כי שתי המעלות "חבוקה ודבוקה" ו"טוענת עלך" תלויות זו בזו:

על הכתוב (דברים ד ז): "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם", שעליו מבסס הבטוי "ודבוקה בך" האמור כאן, כותב בעל הטורים כי התגים שעל האות ק' בתבת "הדבקים" מרמזים לאמירת ק' ברכות ביום. כונתו, שכאשר אדם מקפיד על אמירת מאה ברכות כהלכה לאורך כל היום כולו, נמצא על ידי כך דבוק כל העת בקונו, וכפי שכתב הרמב"ם (הלכות ברכות א ד): "נמצאו כל הברכות כולן... כדי לזכר את הבורא תמיד וליראה ממנו".

והנה אמרו חכמי הפדרש (במדבר רבה יח כא) שתקנת מאה ברכות נתקנה על ידי דוד המלך, כפרמז בפסוק (שמואל ב כג א): "ואלה דברי דוד האחרונים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על" - "על" בגימטריה מאה.

לאור זאת אפשר לפרש שזו כונת הפסוק: "הושע נא חבוקה ודבוקה בך" בכך שהיא "טוענת עלך" - מקפידה על אמירת "על"

פיוטי ההושענות

עוד דרש רבי נפתלי מרופשיץ:

כאשר האדם זוכה, הוא יכול לפעול בדבור בעלמא, אף מבלי שיתפלל. כגון שאומר: "האיש הזה צריך לרפואה" וככל היוצא מפיו נעשה. וזהו שמבקשים כאן: "הושע נא" ש"כל שיח" - שיחה בעלמא, אף שלא נאמרה בדרך תפלה, "תדשא ותושיע" - תצמיח פרי ותשפיע ישועה (עשר צחצחות מערכת ו את ג).

הגשמים יורדים בזכות האמונה "תענה אמונים שופכים לך לב פמים"

בפיוט זה אנו מבקשים שיענה הקדוש ברוך הוא לתפלתם של ישראל המכונים "אמנים" בכתוב (ישעיה כו ב): "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמנים" (פרוש הרומח).

הכנוי "שמר אמנים" נתן לישראל, בפשטות, על החזקתם באמונתם בה' בזמן הגלות (ראה רד"ק שם). אולם חז"ל דרשו (שבת קט ב): "אל תקרי שמר אמנים אלא שאומרים אמן". ה'מגלה עמקות' (פרשת האזינו) מבאר שאין פגת חכמים לשנות את משמעות הכתוב, אלא שבאו לפרש שעם ישראל נותר "שמר אמנים" גם בהיותו בעמק הגלות, לפי שהקפידו על ענית אמן, "כי עקר אמונה נתלה בענית אמן".

את הסבה לכך שכנו ישראל בשם "אמנים" דוקא בפיוט זה, פרש בספר 'פני מלך' כך:

אמרו חכמים (ר"ה טז א) שבחג הסוכות נדונים על הגשמים. ומבאר הטור (או"ח תרסד) שעקר הדין נעשה ביום אחרון של חג - בהושענא רבה. ולפי שאמרו חכמים (תענית ח א) ש"אין גשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמה", נמצא שביום זה נבחנת אמונתם של ישראל; אם יש בהם "בעלי אמה" - יהיו גשמי שנה מרבים, ואם לאו לא תתברך השנה בגשמים, חלילה.

לכך פתח הפסוק פיוט זה הנאמר בהושענא רבה ובו אנו מבקשים על המים, במלים: "תענה אמונים שופכים לך לב פמים" - כיון שאנו מאמינים בך, ראוי שתקבל את תפלתנו על המים (פני מלך מועדים א עמ' תד).

ברכות ביום (אור יצהר' ימים נוראים, פתח דבר עמ' כז).

היראה מן העמים מביאה ליראת שמים

"הושע נא כבושה בגולה; הושע נא לזמדת יראתך"

כך מפרש הבני יששכר את הקשר בין שני התארים הללו:

תלמידי הפעל שם טוב למדו שכאשר מתעוררת באדם תחושה גשמית של אהבה או פחד, נועד הדבר לעוררו להגביר בלבו את אהבת ה' או את יראתו. ליסוד זה כון הפסוק: עבדת היות ישראל "כבושה בגולה" ונתונה בפחד מתמיד מפני אויביהם, היא היא שמזכירה להם להיות "לזמדת יראתך" (בני יששכר' מאמרי חדש תשרי מאמר יב את ז).

דור שכלו חיב

"הושע נא דלותי ולי יהושיע"

פרש רבי אליהו שיק, רבה של לידא:

אמרו חכמים (סנהדרין צח א): "אין בן דוד בא אלא בדור שכלו זכאי או כלו חיב". הסבה שממהר הקדוש ברוך הוא לגאל את ישראל בדור שכלו חיב היא משום שכך מנהגו של עולם; כאשר רואה האב את בנו שוקע בחטא, אינו מסלקו מעל פניו, אלא הוא ממחר להושיט לו עזרה וסיוע, בטרם יהיה מאחר. זהו שמבקשת כנסת ישראל: דוקא משום ש"דלות" במצוות והנני בגדר "דור שכלו חיב", עליך להושיעני כדי שלא אשקע במצולת החטא, שהרי אבי אתה (עין אליהו פסחים קח ב).

"כל שיח" יצמיח ישועה

"הושע נא כל שיח תדשא ותושיע"

דרש האדמו"ר רבי שלמה לייב מלענטשא:

על הכתוב "ויצא יצחק לשוח בשדה" דרשו חכמים (ברכות כו ב): "אין שיחה אלא תפלה". אף כאן מבקש הפסוק: "הושע נא" ועזר לנו ש"כל שיח" - כל תפלה, אף תפלתו של מי שאינו יודע לערוך תפלתו פראוי, "תדשא ותושיע" - תתקבל ותעשה פרות (תולדות אדם, לקוטים מהרה"ק מלענטשא).

אמן, והדור מיחד היה לו: הוא היה עונה אמן ומיד לאחר מכן היה מוסיף את משמעותה: "אמת". וראה זה פלא, ר' יהושע זכה לחיות מתוך בריאות שלמה עד גיל 91. בימיו האחרונים הוא התבטא שהוא בטוח שה' העניק לו 91 שנות חיים, בדיוק בגימטריה אמן, בזכות הדורו במצוה זו.

לאחר מכן שמעתי מהרב דוד קלצקין, שהוא הפיר יהודי נוסף בירושלים בשם ר' זכריה אייזנבך זצ"ל, שגם הוא הקפיד במיוחד על ענית אמן וזכה לחיות עד גיל 91 כמנן אמן. יהי רצון שנוצח לקיים מצות ענית אמן בהדור, עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

חז"ל "חברך חברא אית לה", זה 'דביק' עוד ועוד יהודים להדר ולברך בחברותא.

אתם עוסקים בזכוי הרבים שנים ארכות. האם נתקלתם בספור מיחד שארע בעקבות אמירת ברכות השחר בחברותא?

יש כל כך הרבה ספורים על סגלת ענית אמן... כל מי שמקפיד על כך יכול לספר לך. אספר לך רק על יהודי יקר שהכרתי בירושלים. קראו לו רבי יהושע חשין זצ"ל. הוא היה מקפיד מאד על אמירת

שלוש קדשות בנגד שלושה עקרים

"ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ ובכל הרמש הרמש על הארץ" (א כו)

הפיתוב אינו מגלה את הסבה לכך שאדם הראשון נקרא בשם זה, ואולם חכמי המדרש פרשו (תנחומא צו יד) שאדם נקרא בשם זה לפי שישודו "עפר מן האדמה" (בראשית ב ז). אלא שמצאנו מדרש חכמים (ילקוט שמעוני רמז תתקמג) המפרש להפך, שהאדמה נקראה בשם זה משום שהאדם נוצר מעפרה, ולשטתם יש לבאר - מדוע נקרא אדם הראשון בשם זה?

בהקדמה לספרו שו"ת 'ספר יהושע' מבאר רבי יהושע באב"ד, רבה של טרנופול, כי בשם "אדם" יש משמעות עמקה:

משלושה עשר עקרי האמונה שנקבעו הרמב"ם, יש שלושה עקרים יסודיים הנוגעים להבדל שבין הבורא ברוך הוא לברואיו, וראשי תבותיהם "אדם": א. אחדות - להאמין שהבורא הוא אחד מחלט שאין דגמת אחדותו בעולם; ב. דמות - להאמין שאין לבורא גוף ואף לא דמות הגוף; ג. מציאות - להאמין במציאות הבורא, ושמציאותו מקימת את כל הנמצאים. מכיון שנגרר האדם בצלם אלקים, מתבקש היה בעת בריאתו להדגיש עקרים אלו, כדי לחדד שכיתר הנבראים נבדל אף האדם מבוראו בשלושה עקרים אלו, ולפיכך הוא נקרא "אדם" לפי שבשם זה נרמזים עקרים אלו.

מטעם זה אף משלשים מלאכי השרת וישראל באמירת "קדוש קדוש קדוש" - שלוש פעמים בזו אחר זו; שכן "קדוש" משמעותו מבדל ומפרש (רש"י ויקרא יט ב), ובאמירת שלוש פעמים "קדוש" מכריזים המלאכים, ואנחנו בעקבותיהם, על שלשת ההבדלים היסודיים המבדילים בין הבורא לברואיו. את פרושו הנפלא מסיים רבי יהושע בפסק הלכה: "ראוי לכל אדם פשוט אשר אין לו עסק בנסתרות, לכוון זאת באמירת קדשה" (שו"ת 'ספר יהושע' בהקדמה).

יתרון שהוא חסרון

"ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית

זאת ארוך אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה על גחנה תלך ועפר תאכל כל ימי חיך" (ג יד)

מענישו של הנחש למדו חכמים (ימא עה א) שאף כשמעניש הקדוש ברוך הוא את החוטא הוא מרחם עליו בדינו, שכן עקב קללת "ועפר תאכל כל ימי חיך" מזונותיו של הנחש מצויים לו בכל מקום - "עולה לגג מזונותיו עמו, יורד למטה מזונותיו עמו". אלא שלכאורה אם פן יצא הנחש נשכר, ומה קללה היא זו?

הרבי ר' בונים מפשיסחא מבאר כי מצב זה שבו מזונותיו של הנחש מצויים לו בכל מקום, הוא עצמו קללה, שכן בכך נתקו הקדוש ברוך הוא ממנו. שכן בנגוד לשאר בעלי החיים המשועים לבוראם בעת שאין הם מוצאים את מזונם, פכתוב (תהלים קד כא): "הכפירים שאגים לטרף ולבקש מא-ל אכלם", הנחש בעקבות קללתו אינו נצרך לעולם להתפלל על מזונו. באמרו: "ועפר תאכל כל ימי חיך", כביכול אמר הקדוש ברוך הוא לנחש: טל מראש את מבקשך והסתלק מעל פני, לבל אראה פניך ולבל אשמע את קולך (בית ישראל תולדות תשי"ב).

דורשי רשומות פרשו על פי יסוד זה את נסח ברכת "בורא נפשות רבות וחסרונן", אף על חסרונות עלינו להודות לקדוש ברוך הוא, שהרי בזכותם זוכים אנו להתקרב ולהתקשר אליו בתפלותינו (אמת ליעקב).

באפן נוסף פרש רבי יוסף פצנובסקי מלודז:

הלא כבר קבעו חכמי הטבע כי רגש התשוקה והחמדה הכרחי לחיי האדם, וכפי שנתן לראות שדוקא אותם בני אדם שנדמה כי אינם חסרים מאומה, שרואים כל ימיהם בעצב ובכעס. נמצא שבכך טמונה קללתו של הנחש - שמתוך שאינו חסר דבר, אינו רואה שמחה וענג בחייו.

אף לאור הדברים נוכל להבין את משמעות השבח: "בורא נפשות רבות וחסרונן", חסרונם של הבריות - ברכה היא בעבורם, שכן הוא מוסיף טעם ואתגר לחייהם (פרדס יוסף).

בעניית אמן מנצחים את המקטרגים

"ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן

את הפרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים" (ג טז)

חכמינו זכרונם לברכה (שבת קיט ב) הבטיחו שכר מפלא ומיחד למקפיד לענות אמן פראוי: "כל העונה אמן בכל כחו - פותחים לו שערי גן עדן".

מה טיבו של שכר זה דוקא למי שעונה אמן בכל כחו?

טעם נפלא לכך באר רבי יוסף שטינהרט, רבה של פירדא, על פי דברי רש"י ש"הפרבים" האמורים בפסוק שלפנינו הם מלאכי חבלה שהציב הקדוש ברוך הוא "מקדם לגן עדן".

שכן, במסכת ברכות (נגב) דמה רב נהוראי את המברך לחיל פשוט ["גוליר"], ואלו את העונה אמן לחיל גבור המנצח במלחמה. ויש לבאר שדברי רבי נהוראי לא נאמרו רק כמשל בעלמא, אלא שכך היא האמת: המלאך הנוצר מאמירת הברכה משול לגוליר, חיל פשוט שאין בכחו להתגבר על קטרוגם של מלאכי החבלה הנוצרים מחטאי ישראל. זאת לעמת המלאך הנוצר מענית אמן, אשר הוא מלאך גבור שבכחו לנצחם. לאור זאת מתבארים דברי חכמים היטב: כיון שבענית אמן גורם האדם שינצחו מלאכי החבלה השוכנים מסביב לגן עדן, לפיכך בבוא עתו נפתחים בפניו שערי גן עדן, מבלי שמלאכי החבלה יוכלו לעכב בעדו (שו"ת 'זכרון יוסף' דף קב ע"א).

המגיד מוילקומיר באר באפן נוסף את הטעם לכך שדוקא מצות ענית אמן יש בכחה לפתח שערי גן עדן:

אמרו חכמים (קהלת רבה ז לא) שבין גן עדן לגיהנום מפריד כתל. ולפי שעל גן עדן חופפת מדת הרחמים ואלו על הגיהנום מתוחה מדת הדין, הרי שעל הכתל המפריד ביניהם חופפות בשותף מדת הרחמים ומדת הדין גם יחד. משום כך רק בכחה של ענית אמן - שהיא כוללת בגימטריה גם את שם הוי"ה המסמל את מדת הרחמים וגם את שם אדנות המסמל את מדת הדין (בעל הטורים דברים כז כו) - לפתח את 'שערי גן עדן' הקבועים בכתל זה. לפיכך גם אדם שאזכיותיו רבות וקנה לעצמו חלק ונחלה בגן עדן, לא יפתחו בפניו שערי גן עדן ולא יוכל להכנס בקלות לחלקו ולנחלתו, אם לא יקפיד על ענית אמן (עיני יצחק שבת קיט ב).

חובת אמירת הברכה בקול

תנאי קודם לעניית אמן פהלכתה הוא להשמיע את הברכה בקול. כאשר אדם מברך בקול ואינו ממלמל את הברכה בחצי פה, מלבד הרוח של עצם אמירת הברכה כראוי, הוא אף מזכה בכך את זולתו במצות עניית אמן הנשגבה. בפרק זה נביא מחרזת אמרות ופנינים מגדולי הדורות העוסקים בגדל החובה לברך כל ברכה בקול.

גזלת האמן

מן הפסוק (תהלים קג א): "לדוד ברכי נפשי את ה' וכל קרבי [איברי הפנימיים] את שם קדשו", לומד רבי יהודה החסיד: "כשיברך להקדוש ברוך הוא צריך לברכו בקול רם, כי בקול רם כל הקרבים מתנועעים ונמשכים אחר הקול" (ספר חסידים תתכ).

מלבד החיוב לשתף את איבריו הפנימיים באמירת הברכה, מוסיף רבי יהודה החסיד ומביא (שם רנד) סבה נוספת המחייבת את האדם לברך בקול: כאשר אדם מברך בלחש, הוא נמנע מלזכות את השומעים בעניית אמן ויש בכך חטא של ממש, שכן הוא גוזל מהם את מצות עניית אמן (הובאו דבריו ב'בבאורי הלכה' קלט ו).

מעלתו של המברך בקול

רבי יצחק מוינה, האור זרוע' (ח"ב שבת בב

ו), מביא בספרו מעשה נורא המלמד על גדל שכרו של המברך ברכותיו בקול:

"ואני הפתתי יהודי אחד מוורמ"ש [וורמזא], והיו קורין אותו ר' בונים, והיה זקן וקובר מתים. ושמעתי אל נכון ואל האמת שפעם אחת השכים לבית הכנסת וראה אדם אחד יושב לפני בית הכנסת ובראשו כתר של עשבים שקורין 'צפל' [עשב בעל ריח טוב במיוחד], ונתפחד, כסבור שהוא שד. וקראו ואמר לו: וכי איך פלוני שמת עתה, וקברתיך? ואמר לו: הן. ואמר לו: היאך אתה באותו עולם? ואמר לו: היטב עד מאד. ואמר לו: מה זכיות יש לך? והלא אתה היית אדם כל דהו? ואמר לו: רק באותו זכות שהייתי אומר ברכות בקול נעים בבית הכנסת, בזכות זה הביאוני בגן עדן ומכבדים אותי! וזה לך הסימן שאני הוא המדבר אליה, כי תראה בית יד חלוקי שקרוע, שקרעת לי כשהלבשתני התכריכים. ושאל לו: מה זה שבראשך? וענהו: הם עשבים שבגן עדן ששמתי בראשי כדי לבטל ריח רע מעלי של זה העולם. כתבתי אני המחבר אלו המעשים, כדי שיראה ירא שמים וישים אל לבו ויאמר שבחותיו של הקדוש ברוך הוא בקול נעים ובכונה וזכה לגן עדן".

בראשית - יש לברך בקול

רמז לחיוב אמירת הברכה בקול כדי שיענו

אמן אחריה, הביא החיד"א בספרו 'נחל קדומים' (פר' בראשית) בשם גורי האר"י מן שמהמלה הראשונה בתורה, "בראשית", היא ראשי תבות: "בְּקוֹל רִם אֲבָרָךְ שֵׁם יְיָ תָמִיד".

בספר 'נגדיל תורה' (פרשת בראשית) הוסיף ששמע מהרבי מגור בעל ה'בית ישראל': "הדבר הראשון שצריך לדרש מהתלמידים הוא לברך בקול", וכתב שעל פי דבריו יש לבאר שלכך נרמז חיוב זה במלה "בראשית".

המברך בלחש נענש

כתב רבי מנחם די לונגו, בעל 'שתי ידות' (דף חיים' דף ל ע"ב): כשם שמי ששומע ברכה ונמנע מלענות אמן נענש על כך בחמרה (ראה זהו וילך רפה ב), כך המברך בלחש וגורם בכך שלא יענו אמן ראוי שאף הוא יענש בענש זה.

העלמת עדות

עוד כתב המוכיח רבי משה פהנא מגיביטש (דף משה' ליום יא): עניית אמן היא עדות על אמתות תכן הברכה, לפיכך כאשר אדם מברך בלחש נראה הדבר כאלו מבקש הוא להעלים עדות זו. על כן "כל איש מישראל מחייב לומר הברכות בקול רם, כדי שישמעו בני הבית או שאר העומדים אצלו ויכולים לענות אמן".

אגרת אמונים

מכתב מקורא נאמן

בשנה האחרונה צטטתם כמה פעמים את דברי ה'תנא דבי אליהו' (רבא יא) על הפסוק האמור בשירת דבורה (שופטים ה ב): "בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'", ואלו דבריו: "מה נתנבאה דבורה לישראל? אלא כך אמרה להם: בזכות מי הקדוש ברוך הוא נפרע לישראל מאמות העולם? בבני אדם שהם משכימים ומעריבים לבית הכנסת ולבית המדרש ועונים אמן".

למותר לצנן עד כמה צפינו בשנה האחרונה לראות בנקמת ה' באויבי ישראל. אישית התחזקתי וחזקתי רבים באמירת ברכות השחר בחברותא בפרט ובעניית אמן בכלל, וגליונכם הנכבד היה לי למקור חזק ועידוד.

והנה פלאי פלאות! לקראת כלות השנה, נוכחנו לראות "בפרע פרעות בשונאי ישראל" באפנים שונים ומשנים, ולקראת שבת נצבים-וילך התבשרנו על חסולו של הצורר מלבנון ימ"ש, כה יתן ה' וכה יוסיף.

בראותי זאת קמו לנגד עיני דברי ה'תנא דבי אליהו' ולא היה ספק בלבי שפדבריו, ההתחזקות בעניית אמן, אשר אתם נוטלים בה חלק בראש, היא שעמדה לנו לראות כיצד הקב"ה נפרע לנו מצרינו.

כל מי שקרא את ההפסדה של פרשת נצבים-וילך נתקל בפסוק (ישעיה סג ד): "כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה", והתעורר להודות לה' על "יום נקם" שזכינו לו. אולם אני הקטן האיר ה' את עיני וראיתי שבכתוב זה גופא אף נרמז מדוע זכינו ליום נקם, שכן הגימטריה של ראשי התבות: "כי יום נקם בלבי ושנת גאולי" עולה תשעים ואחת בגימטריה של 'אמן'! רמז לדברינו, כי זכינו ל"יום נקם" ונזכה בעזרת השם ל"שנת גאולי" בעבור ההקפדה על עניית אמן. ויש להוסיף שהמלה האחרונה בכתוב: "באה" מרמזת אף היא לעניית אמן, שכן היא ראשי תבות: "בני אמונים" ו"ברכות השחר".

תחל שנה וברכותיה, ונזכה שתקיימנה בנו כל ההבטחות שהבטיחו חכמים למקפידים על עניית אמן.

ברפת ה' עליכם!
ש' ב' ב'
עיה"ק ירושלים ת"ז

האהל על מצבת הפלא יועץ בסיליסטרה שבבולגריה

ה'פלא יועץ' ב'בתשרי תקפ"ח

כשמונה שנים עד לפטירתו.

רבי אליעזר נודע בעקר בספר המוסר המפלא שחבר: 'פלא יועץ', אולם מלבדו חבר ספרים נוספים, כמו: 'דן ידיו' ו'אלף המגן' על התורה, 'חסד לאלפים' - פסקי דינים על חלקי ארץ חיים ויורה דעה מה'שלחן ערוך', ועוד.

בכ' בתשרי תקפ"ח, בעצומו של חל המועד סכות, הסתלק רבנו מן העולם והוא בן מ"ב שנים בלבד. נטמן בבית הקברות היהודי שבסיליסטרה. טרם הסתלקותו אמר כי מן השמים גלו לו על סכנת מגפה המרחפת על עירו והוא בחר להקריב את עצמו כדי לכפר על תושבי עירו ('אורות פלא' עמוד כח)

רבי אליעזר פאפו נולד לאביו רבי יצחק בעיר סריבו, בירת בוסניה, בשנת תקמ"ו. כבר בצעירותו נודע בשקדנותו העצומה ובהנהגתו בפרישות ובטהרה מפלגת. למד תורה מפי חכמי עירו, רבי משה דאנון ורבי מאיר בנימין מנחם דאנון.

בערך בשנת תק"ע, והוא בן עשרים וארבע שנים, החל לכתב את חבורו הראשון - 'חדש האביב' על מסכת ברכות. בשנת תק"פ נקרא לכהן פאר כרבה של העיר סיליסטרה שבבולגריה, תפקיד שבו כהן

יש אנשים שיודע בהם שחפצים לענות, אל ימנע טוב מהם, ולו תהיה צדקה יותר ממנה יפה, כי גדול המצוה, ו'כל המעשה [המביא] את חברו לדבר מצוה - מעלה עליו הכתוב כאלו עשה' (סנהדרין צט ב). ועוד כתבו הפוסקים (או"ח קסז ב) שהעונה אמן יענה גם כן בקול רם כדי שישמע המברך, ויכון המברך להיות שומע האמן פעונה, והעונה יכון להוציא ידי חובת עניה למברך, ומהמברך והעונה יתקלס עלאה ועליהם תבוא ברכת טוב" ('פלא יועץ' ערך אמן).

עליו נאמר (שמואל א, ב ל) "ובי יקלו" (זהו תרומה קטח ב). ועל זה ידוע כל הדוים, כי מי הוא זה נקי? על כל פנים, לו בכח יגבר איש לעשות מצוה פתקונה לעשות נחת רוח ליוצרו, פעם אחת יותר, ויהר מאמן חטופה, וקטופה ויתומה שענשם מבאר בש"ס (ברכות מו א) ופוסקים (או"ח קכד ח), עז עליהם ושומר נפשו מאד אם בעל נפש אתה."

או תבין יראת ה'

גם בספרו 'חסד לאלפים' (נו א) מעורר בעל 'הפלא יועץ' על גדל החובה המוטלת על האדם לענות אמן, וכך הוא כותב: "ראוי לכל אדם להשתדל לרוץ ולהמתין על עניית אמינים, ומי יתן והיה שישתדלו על עניית אמינים כמו על רוח איזה פרוטות. על כגון זה נאמר (משלי ב ד-ה): 'אם תבקשנה כפסוף וכפטמונים תחפשנה; אז תבין יראת השם'."

גדל השוכר מלמד על גדל המצוה

עוד כתב בספרו 'חסד לאלפים' (שם): השוכר העצום המבטח למקפיד על עניית אמן בכל כחו - "פותחים לו שערי גן עדן" מלמד על שגב מעלתה של עניית אמן ועל גדל נחת הרוח הנגרמת לקדוש ברוך הוא מעניית אמן פראוי. והרי בודאי צריך האדם להיות מאשר מכה שהוא זוכה לעשות נחת רוח ליוצרו, ואף ראוי לכל יהודי למסר נפשו על כך.

ברכה ואמן בקול רם

עניית אמן מתנית בכך שיאמר המברך את ברכתו בקול רם, לפיכך בערך 'אמן' אף מוסיף 'הפלא יועץ' וכותב על חשיבות אמירת הברכות בקול, ואלו דבריו:

"מאחר דכתיב (משלי ג כז): 'אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות' מה מאד צריך להזהר לומר הברכות בקול רם אם

להזהר בעניית אמן

בספרו 'פלא יועץ' מיוחד רבי אליעזר פאפו שני ערכים על החובה להקפיד לענות אמן כהלכה, וגדל שכרו של המקפיד לעשות כן. הראשון באות א' בערך 'אמן', והשני באות ע' בערך 'עניית אמינים'. וכך הוא פותח את ערך 'אמן':

"ידוע כמה הפליגו בזה הקדוש (וילך רפה ב) בגדל ועצם שכר מי שהוא שומר אמונים, שיושב ומצפה מתי יבוא לידו לשמע ברכה כדי לענות אמן. כל קבל דנה [לעמת זאת] תקף וחמר העניש למי שאינו חושש לענות אמן. באמת תסמר שערות אנוש מראות חמר שבו. ולבבות יכאבו על רבים מעמי הארץ שאין נזהרים כלל. ה' הטוב יכפר בעד, כי לכל העם בשגגה."

לגבי שכרו הרב של המקפיד על עניית אמן, כותב 'הפלא יועץ' כך:

"ואלו היו יודעים המונעים מלענות אמינים, גדל שכר עניית אמינים... היו רודפים לילך לשמע ולענות, פאשר ירדה הקרא [מין עוף] בהרים' (שמואל א' כו כ), והיו ששים על עניה אחת כמוצא שלל רב. אבל דא עקא, כי לא ידעו מה היא המצוה הזאת, וחמר שבה, וגדל שכרה'."

דברים העומדים ברומו של עולם

את הערך השני, ערך 'עניית אמינים', פותח 'הפלא יועץ' כך:

"עניית אמינים... הם דברים העומדים ברומו של עולם ובגי אדם מזוללים בהם. יש שהם כחרש לא ישמע וכאלם לא יפתח פיו לענות, ויש שעונים אמן קטופה, או חטופה או יתומה. וידוע חמר שבו, שהחמירו בזה הקדוש (שם) על מי שאינו עונה אמן, הפלא ופלא... ואין די בעניית אמן אלא צריך לכוון בו לפי מה שהוא, ומי שאינו מכוון בזה

המברך בקול שוכרו הרבה מאד

בערך 'מצוה' מוסיף 'הפלא יועץ' וכותב שהמברך ברכותיו בקול כדי לזכות את השומעים בעניית אמן, הרי הוא בכלל מזכי הרבים, שעליהם אמרו חכמים (אבות ה יח): "כל המצוה את הרבים - אין חטא בא על ידו". ולפי ששוכר המצוה הוא בהתאם לרום מעלת המצוה שבה הוא מצוה את זולתו, נמצא שהמצוה את חברו במצות עניית אמן שהפליגו חז"ל בשגב מעלתה, הרי שכרו רב עד מאד.

"וגדל החיוב בכרכות השחר"

בספרו 'חסד לאלפים' (מו א) מדגיש 'הפלא יועץ' כי מטל חיוב מיוחד על האדם לומר את ברכות השחר כהלכה, וכך הוא כותב: אף שאין כל הברכות צריך האדם לומר מלה במלה ובכונה יתרה, אמינם "גדל החיוב" להקפיד על כך בעת אמירת ברכות השחר. זאת משום שהן הנאמרות ראשונות בתחלת היום, ומי שיאמרן פראוי, מתוך "שמצוה גוררת מצוה" (אבות ד ב), ממילא אף את הברכות הנאמרות בהמשך היום יאמר פראוי. ולעמת זאת מי שחלילה יתשל באמירתו, עשוי להתקיים בו מאמר חכמים (שם): "ועברה גוררת עברה", אף ביחס ליתר ברכות היום...